

“YOKSULLUĞUN AYAK İZLERİ”

Sözcük Sayısı: 4000

Araştırma Sorusu: Adnan Binyazar’ın “Masalını Yitiren Dev” adlı yapıtında yoksulluk izleği odak figür Adnan üzerinden hangi yönleri ile ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
GİRİŞ	2-3
GELİŞME	4
1. YOKSULLUĞU DOĞURAN KOŞULLAR	4
1.1. Aile Düzeni	4-7
1.2. Köyden Kente Göç	7-9
1.3. İşsizlik	9-11
2. YOKSULLUĞUN ODAK FİĞÜRÜN YAŞAMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	12
2.1. Çocuk İşçiliği	12-14
2.2. Şiddet	14-16
2.3. Eğitimsizlik	16-18
SONUÇ	19-20
KAYNAKÇA	21

GİRİŞ

Yoksulluk; yoksul olma durumu, yoksunluk, sefillik, sefalet, fakirlik olarak açıklanmaktadır ¹. Günümüzün önemli ve küresel sorunlarından olan yoksulluk, sosyal anlamda insanların yaşamını etkilerken, edebiyat alanında çok fazla yer bulan konulardan biri haline gelmiştir.

Türk Edebiyatında birçok yazar tarafından ele alınan yoksulluk izleği ile ilgili pek çok çalışma yapılmış, ancak Adnan Binyazar'ın, teze konu olan öz yaşam öyküsü “Masalını Yitiren Dev” adlı yapıtına ilişkin, yoksulluk izleği ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yazarın eserleri, İlknur Dal tarafından 2015 yılında, biçim bilimsel olarak yüksek lisans çerçevesinde çalışılmış, ancak yoksulluk izleğinin değerlendirilmediği görülmüştür ². İncelenen IB tezlerinde ise yoksulluk izleğinin; toplumsal sorunlar, mücadele, inanç sistemi, yoksunluk olgusu ve yaşam algısı çerçevesinde ele alındığı görülmüştür.

Adnan Binyazar'ın “Masalını Yitiren Dev” adlı yapıtındaki yoksulluk izleği ise bu tezde, daha önce edebi olarak ele alınmayan, yoksulluğu doğuran koşullar ve yoksulluğun odak figürün yaşamı üzerindeki etkileri çerçevesinde değerlendirilecektir. Bu kapsamda, yoksulluğu doğuran koşullar olarak, aile düzeni, köyden kente göç ve işsizlik olguları incelenecektir. Yoksulluğun odak figürün yaşamı üzerindeki etkileri ise, çocuk işçiliği, şiddet ve eğitimsizlik boyutları ile ele alınacak, bu koşullarda ortaya çıkan sömürü düzeni incelenerek, eğitimin etkisi değerlendirilecektir.

Yapıtta; baba figürünün evden gitmesi, Adnan'ın küçük yaşta başlayan çalışma hayatı, çocukların büyük şehre uyum çabaları ve aynı zamanda anlatıcı olan odak figür Adnan'ın kendisini keşfetme

---

¹ *Türk Dil Kurumu (TDK)*. 18 Aralık 2018. <<http://www.tdk.gov.tr/>>.

² Dal, İlknur. *Adnan Binyazar'ın Eserlerinde Biçim*. Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Tezi. Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü. Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs, 2015. 14 Ocak 2018. <<http://i-rep.emu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11129/2546/1/Daliknur.pdf>>.

sürecinde dönen bir hayat hikâyesi, yoksulluk içerisinde verilen mücadeleler çerçevesinde kurgulanmıştır.

Bu tezde ise, yapıtta gözlemci bakış açısı ile ortaya konulan ve yoksulluk olgusu ile anlatılmak istenilen toplumsal yaşanmışlıklar analiz edilecek, toplumun o dönemde tecrübe etmekte olduğu yoksulluk durumu değerlendirilecektir. Tezde yoksulluk izleğinin odak figür Adnan üzerinden ele alınan yönlerinin ortaya konulması ile, yoksulluğun sebepleri ve etkilerinin anlaşılması, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

GELİŞME

1. YOKSULLUĞU DOĞURAN KOŞULLAR

İnsanın yaşam standardının en alt seviyesine bile ulaşamadığı ve sıkıntılar çektiği bir durum olan yoksulluk; sefalet, açlık, yokluk, muhtaçlık, hayatla sürekli mücadele, hayatta kalma savaşı, temel ve zorunlu ihtiyaçları yeterince karşılayamama, gelir sahibi olamama³ anlamına gelmektedir.

Adnan Binyazar'ın, "Masalını Yitiren Dev" adlı yapıtında, odak figür Adnan'ın yoksulluk mücadelesi ve bu mücadelenin Adnan üzerindeki etkileri aktarılmıştır. Yapıtta, odak figür Adnan'ın çocukluk ve ilk gençlik anıları konu edilirken; Adnan'ın hayat mücadelesi, yoksulluk içinde geçen bir çocukluk, dağılmış bir aile, çocuk yaşta girilen çalışma hayatı 'ben dili' ile verilmiştir. Adnan'ın hayatında yoksulluğu doğuran koşullar, parçalanmış bir aile düzeninde köyden kente göç ve işsizlik problemleri üzerinden işlenmiştir. Kurmacada yazar, çoğunlukla geriye dönüş tekniği kullanmış, olayların gerçekliğini yer yer diyaloglarla örneklendirerek ifade etmiştir.

1.1. Aile Düzeni

Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliğe aile adı verilmektedir⁴. Bu birlik, birbirine duyulan sevgi, maddi ve manevi destek ile işlevsel olabilmektedir.

Adnan Binyazar'ın "Masalını Yitiren Dev" adlı yapıtında aile kavramı, ataerkil bir düzende, bölünmüş ve düzensiz bir ortamda yaratılmış ve geliştirilmiştir. Yapıtta, Adnan ve kardeşi yoksul

---

³ Kılışarslan, Fatih. "Psikiyatrik Sosyal Hizmetler." AİLEDER. 2 Ekim 2018.

<<http://psikiyatriksosyalhizmet.com/yoksulluk>>.

⁴ *Türk Dil Kurumu (TDK)*. 18 Aralık 2018. <<http://www.tdk.gov.tr/>>.

bir ailede doğan çocuklar olarak kurgulanmışlardır. Yazar, parçalanmış bir aile düzeninde, yoksulluğu yalnız başlarına tecrübe etmek zorunda kalmış olan iki kardeşin hayat mücadelelerini, birinci kişi ağzı ile odak figür Adnan üzerinden anlatmıştır.

“Birimiz üç, birimiz beş yaşında, hem de analı babalı iki kardeş, bu acıları onlardan çok uzaklarda, kimsesizlik, itilmişlik duygusunun her türlüünü yaşayarak çektik.” (Binyazar, 31-32)

Yapıtta, ailedeki ayrılıklar sebebi ile Adnan ve kardeşinin sahipsizce sokaklarda kalmaları, açlık çekmeleri, yaşadıkları yoksulluk yüzünden de sömürüye açık hale gelmeleri, gözlemci bir bakış açısı ile ifade edilmiş; bu çerçevede parçalanmış ailelerde en fazla çocukların zarar görmekte olduğuna dikkat çekilmiştir.

Yazar yapıtta, baba figürünün koşulsuz egemenliğini ve annenin babaya boyun eğişlerini, uzun ayrılık süreçleri içerisinde tanımlamıştır. *“Yedi yaşından sonra gidişler, dönüşler, ayrılıklar... Anamın yanındaysam babamın, babamın yanındaysam anamın yanında değilim.” (Binyazar, 36)*

Bu durum, kurmaca içerisinde, anne ve babasından ayrı yaşatılan Adnan’ın bir hayat boyu süren anne-baba özlemini doğurmuş, bu özlemin yoksulluk kadar etkili olduğu anlaşılmıştır.

Annenin duygularına çok fazla yer verilmeyen yapıtta yazar anneyi, çocuklarını koruyan, güçlü, becerikli, titiz bir Anadolu kadını olarak betimlemiştir. *“Neredeyse dünyayı küçük parmağının ucuyla kaldıracak güçteydi. Elini attığı her işi bir çırpıda yapıyordu.” (Binyazar, 26)* Anne figürü ne kadar güçlü olursa olsun, ataerkil aile düzeninde her zaman son sözü babanın söylediği gerçeği de yapıtta işlenmiştir. Bu durum yazar tarafından, odak figür Adnan’ın toplumsal yapının işleyişini benimsemesi ve anneye karşı daha fazla anlayış göstermesi şeklinde yansıtılmıştır.

Baba figürü ise yapıtta, sinirli, içkiye düşkün, şiddet göstermekten kaçınmayan bir kişilik olarak kurgulanmış, işsizlik dönemlerinde ne kadar öfkeli olabildiği aktarılmıştır. *“Bir gece yine sarhoş geldi eve. (...) ortada hiçbir neden yokken anamı dövmeye başladı. Anamın gözlerimin önünde dövülmesine dayanamıyorum.”* (Binyazar, 42) Babanın böyle yaratılması, erkek baskın bir toplum yapısını gösterirken, aile içi şiddetin de çocukları derinden etkilediği yargısını ortaya koymuştur.

Yazar, aile bireylerinden birinin evi terk edişiyile bozulan düzenin, özellikle çocuklar üzerinde derin izler bıraktığını, odak figür Adnan'ın babasına düşkünlüğünü ve baba yoksunluğunda çektiği acıları, özlem duygusuyla aktarmıştır. *“Bize para getirecekti. Eskisinden iyi olacaktık. Ama babamın yerini dolduracak denli parlak şeyler değildi bunlar.”* (Binyazar, 15) Ataerkil ailelerde, baba evden gittiğinde, arkasında bıraktığı aile bireylerinin ekonomik olarak da büyük sıkıntıya düştüğü anlaşılmıştır.

Yapıtta babanın evden gidişiyile aile düzeninin bozulması, anne ve çocukların büyük bir yokluk içerisine düşmeleri, sığıntı gibi yaşamaya başlamaları anlatılırken, *“Sonradan, yanında iki çocuğuyla konukluğa giden kadına kapılar kapanıyor; çıkarılan iki üç lokma eksilmeye başlıyor, giderek yok oluyordu.”* (Binyazar, 48), ailenin kimsenin yanında uzun süre barınamaması özetlenerek, açlık ve geçim sıkıntısı çerçevesinde bozulan aile düzeni aktarılmıştır..

“Bizi bırakıp giden babamı bile özlediğime göre, anamdan ayrılınca ben ne yapacağım! (...) Çocuklarına bakmaktan baba sorumlu olduğuna göre, ayrılığa da özleme de katlanacağız.” (Binyazar, 84)

Yazar, yoksulluk içerisindeki Adnan ve kardeşinin, babalarının İstanbul çağrısına boyun eğmek zorunda kalmış olmalarının çaresizliğini ve üzüntüsünü ifade etmiş, iç monolog tekniği ile Adnan'ın duygularını ortaya koymuştur.

Yapıtta, aile düzeninin önemi, parçalanmış bir aile içerisinde savrulan çocuklar ve onların karşılanamayan temel ve duygusal ihtiyaçları aktarılmıştır.

1.2. Köyden Kente Göç

Göç, siyasal, toplumsal ya da ekonomik nedenlerle bireylerin ya da toplulukların buldukları yerleşim yerini bırakarak başka bir yerleşim yerine gitmeleridir⁵. Köyden kente göçler çoğu zaman daha iyi yaşam koşulları umuduyla gerçekleşmekte, ancak göç ile beraber; kültür çatışmaları, işsizlik, bölünmüş aile düzeni, olumsuz çevre koşulları, eğitim ve sağlık hizmetlerinden mahrumiyet gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

Adnan Binyazar'ın "Masalını Yitiren Dev" adlı yapıtında, köyden kente göç hem yoksulluğun tetiklediği bir olgu hem de yoksulluğun bir neticesi olarak kurgulanmıştır. Yapıt, baba figürünün daha fazla para kazanmak için köyü bırakıp İstanbul'a gitmesi çerçevesinde, bu göçün aile üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. "*Diyarbakır'da, kirayı ödeyemediğimiz evden atılınca, (...) doğduğum evin bitişiğindeki Şah Mahmetlere sığındık.*" (Binyazar, 47) Yapıtta, babanın evi terk etmesi ile yoksulluk döneminin başladığı, bununla beraber geride kalan anne ve çocukların barınma probleminin ortaya çıktığı gözlenmiştir. Babanın büyük şehirde aradığını bulamaması ise, işsizlik ve çocuklarına bakabilmekten aciz kalışı kapsamında vurgulanmıştır.

Yazar yapıtta, köyden kente göç olgusunu, odak figür Adnan'ın hayatından kesitlerle ele almış; yoksulluğun üstesinden gelme ümidiyle, annenin çocuklarla yeniden köye, baba evine dönerek verdiği mücadeleyi ve derin çaresizlik olgusunu işlemiştir. Yapıtta, çocukların annelerinden koparılması ve büyük şehirde babalarının çocuklara çektirdiği acılar ise, Adnan'ın içsel duygu ve çatışmalarıyla işlenmiştir. Yapıtta köyden kente göç kapsamında, baskın baba figürünün Adnan ve

---

⁵ *Türk Dil Kurumu (TDK)*. 18 Aralık 2018. <<http://www.tdk.gov.tr/>>.

kardeşi üzerindeki etkisi, babanın çocuklarının kendi yanına, İstanbul'a gönderilmesini istemesi ile örneklendirilmiştir. Bu durumda annenin çaresizliğini ise yazar, benzetmeler ile dile getirmiştir. *“Ana, bir ‘anakuş’ gibi gölge olsa da üstümüzde, Doğu, açlıklara yenik düşer. Doğu anası da yenik düştü. Bizi babamın yanına İstanbul'a gönderdi.”* (Binyazar, 16) Çocuklarının daha iyi yaşam koşullarına sahip olabileceğini düşünen her anne gibi yapıtta anne figürü de çocuklarını babalarının yanına göndermiş, kocasının isteklerini yerine getiren bir Anadolu kadını olarak şekillendirilmiştir.

İstanbul'a göç esnasında çocukların içerisinde bulunduğu yoksulluğu tarif etmek için yapıtta, odak figür Adnan ve kardeşinin durumu, benzetmeler ve iç monolog tekniği ile ifade edilmiştir.

“Ayakkabı alma olanağı yok, ayaklarımızda takunyayla onurlandıracağız İstanbul'u. (...) Bu halimizle, yolunu şaşırıp kuyruğunu bacaklarının arasına saklayan ürkek köpeklere benziyoruz.” (Binyazar, 85)

Çocukların İstanbul'a giderken, üstlerinin harap durumda olduğu ve kendilerinden utanç duydukları gözlenmiştir. Köyden kente göç aynı zamanda kültür farklılıklarını da beraberinde getirmektedir. Yazar, Adnan ve kardeşinin, dile ve ortama alışmaya çalışırken alay konusu olmalarını ve zamanla artan yoksulluklarını dile getirmiştir. *“Açlığına mı yanarsın, aşağılandığına mı?”* (Binyazar, 96) Yapıtta çocukların, yeni bir ortama zor da olsa uyum sağlamak için büyük bir gayret gösterdikleri izlenmiştir. Tüm çabalarına rağmen Adnan ve kardeşinin İstanbul'da sürekli darlıklara düşmesi, aç ve çaresiz kalarak yaşadıkları sefalet, yapıtta benzetmelerle anlatılmıştır.

“Elinde bir kesekâğıdı varsa, ağzında yiyecek bulunan ana kuşun yavruları gibi, var gücümüzle boynumuzu yukarıya uzatıp bekliyorduk. Kesekâğıdı yoksa, bütün gün açlığa direnmenin yerini umutsuzluklar, korkular alıyordu.” (Binyazar, 94)

Köyden kente göç genellikle, yoksulluğa kısa sürede çare olmak yerine, uzun soluklu çözümler üretilmesini gerektirir. Yapıtta, göç sebebiyle yaşanan yoksulluk, açlığın yanı sıra, çocukların, baba figürünün işsiz kalması sebebi ile zorla hamallık yapmaları, horlanmaları, sokakta kalmaları sonucu çektikleri sıkıntılar bakımından da değerlendirilmiştir. Yapıtta çocukların, bu zorluklar yanı sıra, soğuk hava şartları ile de mücadele etmek zorunda kalmaları, iç monolog tekniği ile okuyucuya hissettirilmiştir. “*Kimsesizin felaketi kışın başlar. Açlıktan beter nedir dense, üşümek derim*” (Binyazar, 115) Dolayısıyla, köyden kente göçün, yoksulluğa çare olmak yerine, yoksulluğu arttıran bir etken olduğu kanısına varılmıştır.

Yazar yapıtta, odak figür Adnan’ın zorlukların üstesinden gelmesine yardımcı olan, içini ısıtan olaylara da yer vermiştir. “*Yaşamım boyunca, nane limonlu o mercimek çorbasının tadını hiçbir yemekte bulamadım*” (Binyazar, 107) İstanbul’da hamallığını yaptığı bir kadının kendisine uzattığı yardım eli, Adnan’ın bir an için sıkıntılarını unutmaya sebep olmuş; bu çerçevede yapıtta, iyi insanların da var olduğu duygusu vurgulanmıştır.

1.3. İşsizlik

Yoksulluğu doğuran ana sebeplerden biri olan işsizlik, gelir eksikliği anlamına gelmektedir. Özellikle, yalnızca erkeğin çalışma hayatına atıldığı ataerkil aile düzeninde, erkeğin işsiz kalması tüm aileyi zor durumda bırakmakta ve yoksullaşmaya sebep olmaktadır.

Adnan Binyazar’ın “Masalını Yitiren Dev” adlı yapıtında işsizlik, baba figürü üzerinden kurgulanmıştır. Yapıtta, babanın İstanbul’a gidişi ile, anne ve çocukların aç ve evsiz kalarak Adnan’ın dedesinin evine sığınmaları, işsizlik olgusunun ilk göstergeleri olarak sunulmuştur. “*Bundan böyle, babasını, anasını; iki çocuğuyla koca evinden dönüp gelmiş ablayı, postanede*

küçük bir memur olan dayım geçindirecekti.” (Binyazar, 50) Bu kapsamda, ailenin bir ferдинin işsiz kalmasının, diğer aile bireylerinin üzerine ilave sorumluluklar yüklediğine dikkat çekilmiştir.

Yazar yapıtta, işsizliğin yol açtığı çaresizliği sık sık dile getirmiştir. Yapıtta, çocuklarla yalnız kalan ve çalışma hayatına yabancı olan annenin geçim mücadelesi, karşılaştırmalar ve benzetmeler ile işlenmiştir. *“Ha erkeksiz ev, ha susuz değirmen! Anam onun bunun ekinini yolarak bize bakmaya çalışıyordu” (Binyazar, 65).* Her ne kadar çalışarak çocuklara bakmaya gayret etse de yapıtta anne figürünün yoksullukla mücadelede yetersiz kaldığı ve babanın yerini tutamadığına değinilmiş, bu durum yazar tarafından dile getirilmiştir.

Yazar, İkinci Dünya Savaşı yıllarında, İstanbul’da yaşayan yoksul kesimin büyük açlıklar çekmiş olduğunu ve yokluktan dolayı ekmeğin karne ile alınabildiğini belirtmiştir. *“İkinci Dünya Savaşı’nın Dünya’yı kasıp kavurduğu yıllar. Ekmek karneyle.” (Binyazar, 95)* Ekmek karnesinin nüfus cüzdanı karşılığı verildiği ifade edilmiştir. Yazar yapıtta bu dönemde, işsizliğin yaşamı dayanılmaz noktalara getirebileceğini anlatmış, nüfus cüzdanları olmayan Adnan ve kardeşi için, karne ile verilen ekmeğin dahi ulaşılmaz bir yiyecek olduğuna vurgu yapmıştır.

“Köpeklerde iğrenme duygusu olmayışına imrenerek önüme gelen çöp öbeğine daldırıyorum elimi. (...) bir köpeğin dittiği çöp öbeğinde yarım ekmek buluyorum.” (Binyazar, 97)

İşsizlik yaşanan ailelerde, çocuklara da büyük sorumluluklar yüklenmektedir. Yazar bu çerçevede yapıtta, babanın işsiz kalması sonucu çocukları çalışmaya zorlayışı ve çocukların aile sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalışlarını kurgulamıştır.

*“Yeni annemizi ve onun oğlunu biz geindiriyoruz. Hamallıkla ev mi geindirilir!
(...) Ev kirasını ödeyememe, geçim sıkıntısının doruklara ulaşması, “açlığın sarı
rengi” ... Önceden ektiklerimizin daha da ağırını yaşıttıyor bize.” (Binyazar, 109)*

Yoksul insan için kendi işgücü en önemli kaynaktır. Bu kapsamda, yapıtta babanın, çalıştığı dönemlerde çocukları yanına alıp, işsiz kaldığı zamanlarda ise çocukları sefalete terk edişi klendirilmiştir. Baba, bir fabrikada müdür olunca, çocuklara da orada iç verilmesini sağlamıştır. Ancak ocuklar, babanın fabrikasının iflasıyla işten çıkarılması ve ortadan kaybolması ile yeniden sokakta kalmışlardır. Bu kapsamda, insanın işsiz ve aresizken, kendi çocukları dahil, gözünün kimseyi görmediği, sadece kendi derdine düştüğü, gerekirse gaddarlık ve bencilik yapmaktan da çekinmeyeceği yargısına varılmıştır.

Ataerkil ailelerde, babanın işsiz kalması çocukların da ağır hesaplar demelerine sebep olmaktadır. Yapıtta da baba figürü, kendi sorumluluğunu çocuklara yüklemiş olarak çizilmiş; ancak çocukların yaptığı hamallığın ne kendilerinin ne de ailenin açlığına çare olamadığı anlaşılmıştır. *“Açlıktan tahtaları kemiriyorum. Yazın sanatı sanılmasın; gerçekten, açlıktan tahtaları kemirdim.”* (Binyazar, 110) Bu çerçevede yapıtta, Adnan ve kardeşinin hem a kalmış hem de horlanmış oldukları duygusu ifade edilmiş, babanın sorumluluğu ocuk yaştaki Adnan ve kardeşine yüklenmiştir.

2. YOKSULLUĞUN ODAK FİGÜRÜN YAŞAMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yoksulluk; yetersiz beslenme, barınacak yer bulamama, kötü çevre koşulları ve sağlık hizmetlerine ulaşamamayı beraberinde getirir. Bir ülkedeki yoksulluktan en çok etkilenenler ise çocuklardır. Yapıtta yoksulluğun odak figür Adnan üzerindeki etkileri; çocuk işçiliği, şiddet ve eğitimsizlik kavramları üzerinden işlenmiş; bu durum tezde, Adnan'ın gelişim sürecindeki yansımaları açısından değerlendirilmiştir.

2.1. Çocuk İşçiliği

Yoksul bir ailede doğmak, çoğu zaman çocukların eğitim görmek yerine erken yaşta çalışmalarına anlamına gelmektedir. Yapıtta, odak figür Adnan ve kardeşi de babalarının zorlaması ile küçük yaşta çalışmak zorunda kalmışlardır.

Ataerkil ailelerde gözlenen çocuk işçiler ve maruz kaldıkları çocuk sömürsünü yazar yapıtta, babanın çocukları İstanbul'a almasının ardından gelişen işsizlik sürecinde yaşanan sıkıntılar kapsamında, babanın çocuklarını düşünemeyecek kadar sorumsuz olduğu şeklinde öznel bir anlatımla kurgulamış, babanın çocukları çalışmaya zorlamasını öykülemiştir.

“Hadi bakalım, yarından tezi yok, pazara gidip hamallık yapacaksınız. Bugün işten ayrıldım. Şimdiden sonra kazanıp evi siz geçindireceksiniz. Çalışmaya ekmek yok İstanbul'da!” (Binyazar, 99)

Yapıtta baba figürü, kendi işsizliğinin üstesinden gelebilmek için, sekiz ve altı yaşlarındaki Adnan ve kardeşine pazarda zorla hamallık yaptırmıştır. Yazar, çocuk yaşta çalışmanın getirdiği sorumluluk ve yetersizlik duygusunu da yine odak figür Adnan üzerinden geriye dönüş tekniği ile açıklamıştır. *“Sokaklarda boş dolaşacağımıza çalışmalıydık. (...) Kazandığımız paraları eve getirirdik. (...) O paralar evdekilerin karnını doyuracaktı.” (Binyazar, 17)*

Kurguda, yoksullukla mücadele içerisindeyken insanın çareler üretmesi gerektiği de vurgulanmış, Adnan ve kardeşinin, zamanla, kendilerini de düşünmeleri ve eve eksik para götürmeyi öğrenmeleri anlatılmıştır. Bu kapsamda, Adnan'ın daha fazla sorumluluk üstlenerek, kardeşine sahip çıkma hissi, abilik olgusu ile aktarılmıştır. Soğuklarda Adnan'ın kendi açlığı ve üşümesine, kardeşinin zor durumunun de eklenmiş olduğu, hüznün duygusu ve benzetmelerle, odak figür üzerinden aktarılmıştır. “*Sanki boğazına acımasız kaplanların sivri dişleri saplanmış ceylan yavrularının ölgün bakışları, gelip kardeşimin gözlerine yerleşmişti.*” (Binyazar, 104)

Yapıtta kurgulanan yoksulluk olgusu; çocuk işçiliği, çocuklara üvey anne ve kardeşlerin sorumluluğunun da yüklenmesiyle artan bir çaresizlik vurgusu ile işlenmiştir. “*Hamallıkla ev mi geçindirilir! (...) Ne yazık ki ev geçimine gölge bile olamıyoruz.*” (Binyazar, 109) Çocuk işçilerin çalışabildiği işler oldukça kısıtlı olduğundan, bu çocukların değil aile geçindirmek, kendi açlıklarını gidermekte bile yetersiz kaldıkları anlaşılmıştır. Bu nedenle yapıtta da çocukların çalışmalarına rağmen fayda sağlayamamaları, yaşadıkları hayal kırıklığı duygusu ile ortaya konulmuştur.

Çocuk işçiler, hayat mücadelesi verirken, her türlü sömürüye de açık olabileceklerinden, yapıtta yazar, odak figür Adnan üzerinden çocuk işçilere yapılan istismarlardan örneklemeler yapmıştır. “*Bizim ücretlerimizi sözde babam alıyor, bizim adımıza biriktiriyor. (...) Ama para mara gördüğümüz yok*” (Binyazar, 121) Adnan ve kardeşi fabrikada çalışırken, kazandıkları tüm paraları babaları almış, sonra da işsiz kalarak ortadan kaybolmuş, çocukların aç ve açıkta kalmalarına aldırış etmemiştir. “*Sonra herkes evine gitti. Bizim, fabrikadan başka gideceğimiz yer yoktu.*” (Binyazar, 122) Çocukların hamallık yaptıkları bu dönemde, sokaklarda yattıkları; açlık yanı sıra, soğuk, pislik, böcekler ve çeşitli hastalıklarla da mücadele etmek zorunda kalmaları özetlenmiştir.

Yazar yapıtta, odak figür Adnan ve kardeşinin, hamallık sonrası başka yerlerdeki çalışma hayatlarına da dikkat çekerek, Adnan açısından yeni çalışma ortamını, usta çırak ilişkisi boyutları ile kurgulamıştır. Dayısının yanındayken okuma yazma öğrenmiş olan Adnan; bu sayede, dokuz yaşlarında iken bir aşçının yanında çalışmaya başlamıştır. Usta Adnan'ı okula göndermemiş, uzun saatler boğaz tokluğuna çalıştırmış, sürekli şiddet uygulamıştır. Yazar, odak figür Adnan üzerinden, kardeş sevgisini ve abi olmanın sorumluluk duygusunu Adnan'ın çıraklık döneminde de dile getirmiştir. *“Aldığım bahşişlerle kendime helva-ekmek (...) Darülaceze’de okuyan kardeşime harçlık veriyordum.”* (Binyazar, 159) Adnan'ın kendi yaşam savaşı yetmezmiş gibi kendisi gibi çocuk işçi olan kardeşi de düşündürülmüş ve omuzlarına daha fazla sorumluluk yüklenmiştir.

Yapıtta çocuk işçiliği, usta tarafından okula gönderileceğine söz verilen Adnan üzerinden işlenmiş; ancak Adnan'ın okutulmak bir kenara, boğaz tokluğuna çalıştırılıp emeğinden yararlanıldığı gözlenmiştir.

2.2. Şiddet

Şiddet olgusu, yoksul ailelerde sıklıkla sömürü düzeninin bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Adnan Binyazar'ın “Masalımı Yitiren Dev” adlı yapıtında şiddet, baba ve usta figürleri üzerinden kurgulanmıştır.

Yapıtta baba figürünün, özellikle işsizlik dönemlerinde sıklıkla şiddete başvurmuş olduğu, birinci tekil şahıs tarafından, samimi ve özgün bir dil ile ifade edilmiştir. Yazar yapıtta, Adnan küçük bir çocukken, babasının kardeşine uyguladığı şiddet karşısında duyduğu üzüntüye de tanımlamalar yaparak yer vermiştir.

“Bir oyuncak bebekten büyük olmayan kara gözlü kardeşimin el kadar gövdesini kaptığı gibi ceviz sandığa çarptı. Ağzından burnundan kan boşandı kardeşimin.”

(Binyazar, 42)

Odak figürün anlatımlarından, şiddet gören çocukların, bu dehşetin etkisini hayat boyu taşıdıkları yargısına varılmıştır. Yapıtta, çocuklar babalarının yanında oldukları her dönem şiddete maruz kalmışlardır. *“Hiç belli olmazdı, babam karısının güzelliğini, çocuklarının açlığını dinlemez, sorduğumuz soruyu bahane ederek, bir anda hepimizi dayaktan geçirebilirdi.”* (Binyazar, 94) Bu çerçevede yapıtta, şiddet olgusunun insanları korkunç durumlara getirebildiği, odak figür Adnan’ın anlatım ve tanıklığı ile irdelenmiştir.

Yapıtta yazar, şiddetin kaynağını açlıkla ilişkilendirmiştir. *“Öfkenin kaynağı açlıktır. (...) Babamın öfkesinin büyüklüğü buradan geliyordu. Öfkenin verdiği güçle, önüne gelene basıyordu dayağı.”* (Binyazar, 333) Yoksulluk ile tetiklenen öfke duygusunun, şiddet eğilimini büyük ölçüde harekete geçirebildiği saptanmıştır.

Yazar yapıtta şiddeti, eğitimsiz ataerkil toplum yapısı içerisinde bir yaşam biçimi olarak ortaya koymuştur. Yapıtta, şiddetin görerek büyüyen bir çocuğun, sonunda şiddet uygulamaktan kaçınmadığına, geriye dönüş anlatım teknikleri kullanılarak dikkat çekilmiştir. Odak figür Adnan babasından gördüğü şiddet yanı sıra, on dört yaşına kadar yanında çalıştığı ustasından da sürekli şiddet görmüştür. *“Aşçı (usta), acı çektirmekten, sadistçe dövmekten büyük haz duyardı. (...) Komşu dükkâncılar onun elinden kurtarmaya gelirlerdi çocuk gövdemi* (Binyazar, 17) Yapıtta, Adnan’ın sürekli maruz kaldığı şiddet karşısında ustasına hissettiği nefret duygusu sonucunda, kendisinde de şiddet olgusunun ortaya çıktığı izlenmiştir. Yazar, şiddetin bir güç gösterisi olarak kabul edilmesini; odak figür Adnan’ın, kendini topluma şiddet kullanarak kabul ettirebileceği inancını geliştirmesi ile kurgulamış ve bu durumu bir dönem Adnan’ın da şiddet göstermekten

kaçınmamış olması ile açıklamıştır. “*Ustamın gücü bana yetiyordu; ben de sokakta gücümün yeteceğini kestirdiğim kadınları, çocukları buluyor, onlara yapacağımı yapıyordum.*” (Binyazar 155) Yapıtta ustasının, fiziksel ve ruhsal, şiddet dolu tutumları sonucunda, odak figür Adnan’ın da dövüşen bir çocuk haline geldiği ifade edilmiştir. Bu çerçevede, şiddet görenlerin kendilerini ifade etmek için şiddet uygular hale geldikleri görülmüştür.

“*Usta, ocaktan aldığı ucu sivri, kızgın maşayı (...) sol baldırına saplamıştı. (...) Şimdi o vahşetin izi olarak, öküzgözü iriliğinde bir yara oyucu vardır sol baldırımın arkasında.*” (Binyazar, 151)

Bu çerçevede, yapıtta yazar, şiddetin etkilerinin ne kadar derin olduğunu, Usta’nın Adnan’a uyguladığı zorbalıklar çerçevesinde kurgulamış, bu etkilerin uzun süreli olabileceğini odak figür Adnan’ın iç monologları ile aktarmıştır. Bununla beraber yapıtta, şiddetin ruhsal etkilerinin, fiziksel acılarının yanında çok daha fazla olduğu yargısına varılmıştır.

2.3. Eğitimsizlik

Eğitimsizlik yoksulluğun hem nedenleri hem de sonuçları arasında yer alır. Bu tezde ise eğitimsizlik, yoksulluğun etkilerinden bir tanesi olarak ele alınmıştır.

Yoksul ailelerde, çocuklar çalışmaya mecbur bırakıldığından, genellikle okula gönderilmezler. Yapıtta, odak figür Adnan’ın, okuma yaşını geçtiği halde, bütün hevesine rağmen okula gönderilmeyişi, çalışmaya mecbur bırakılışı, ancak tüm zorluklara rağmen okula gidebilme mücadelesinden vazgeçmeyişi öykülenmiştir.

Yazar yapıtta, Adnan’ın küçük yaşlarda okumaya olan düşkünlüğünü ve dayısının onu okumaya teşvik etmesini, Adnan’ın iç dünyasını yansıtarak anlatmıştır. “*O gün akşamüstü, dayım elinde bir kitapla dönüyor eve: Alfabe! (...) Ömrümü dolduran okuma serüvenimin ilk kitabını dayım veriyor*

elime.” (Binyazar, 57) Adnan’ın yaşamının ileriki dönemlerinde, o gün atılan aydınlık tohumların etkisini hep hissetmiş olduğu gözlemlenmiş, okuma sevdasının geçici olmadığı yargısına varılmıştır.

Yapıtta, eğitim ve okuma olgusu, odak figür Adnan’ın yoksulluk ile baş edebileceği güçlü bir yan olarak ifade edilmiştir. *“Sahip çık bu çocuğa, pişman olmazsın. (...). Okuma yazma da biliyor; gazeteni okur, mektuplarını yazar.” (Binyazar 132) Adnan bir aşçıya çırak verildiğinde, okuma yazma biliyor olması onu güçlü kılmıştır. Bu çerçevede okuma yazma biliyor olmanın önemi, Adnan’ın, yaşamakta olduğu sefaletle rağmen, ustasına karşı duyduğu büyüklük duygusu ile vurgulanmıştır.*

“Ustam okuma yazma bilmezdi. Küçük yaşta dayımın öğrettiği okumayla günlük gazetesini ben okurdum ona. (...) Okuma bilmeyen ustamın karşımda küçüldüğünü görmekten hoşlanıyordum.” (Binyazar, 18)

Bu duygu ve beraberinde okuryazarlığın yüceliği yapıtta, Adnan’ın boğaz tokluğuna çalışırken elindeki kısıtlı parasını harcayarak aldığı bir kalem ile vurgulanmıştır. *“Kalemler ceketlerin sol üst cebine takılırdı. Okuma yazma bilmeyenler bile, okuryazar görünmek için yaparlardı bunu.” (Binyazar 161) Bu kapsamda, eğitimsizliğin ört bas edilme gayreti gözlemlenmiş ve eğitimin toplum tarafından önemli bir değer olarak algılandığı kanısına varılmıştır.*

Yapıtta, okumaya ve öğrenmeye duyulan özlem sıklıkla değinilmiştir. Bu eğitim hevesi, odak figür Adnan tarafından bir türbede içten bir dille edilen duada da ifade edilmiştir. *“Benim de bir dileğim var, kabul et! (...). Okula gidip adam olacağım.” (Binyazar, 206) Dolayısıyla yazar, okumak için beslenen büyük umudun, hayat mücadelesinde önemli bir yeri olduğunu ortaya koymuştur.*

Yazar, Adnan'ın kitap okumaya başlamasıyla, kişisel gelişiminin de başladığını, dünyasının aydınlandığını, iç monolog tekniği ile ifade etmiştir. *“İç evrenimde yarattığım bu dünyada her şey katıksızdı. (...) Orada dayak, horlanma, korkunun yarattığı ürküntü yoktu.”* (Binyazar, 183)

Yapıtta, odak figür Adnan'ın eline geçen parayı sürekli kitaplara yatırdığından hareketle, bilgiye kitapla erişilebileceği inancı işlenmiş; kitap tutkusu, kitap kaybında yaşanan üzüntüler açıklanarak dile getirilmiştir. Yazar, kitap ve okuma sevdasının üstünlüğünü vurgulayarak, Adnan'ın babasının bir gün sinirle kitapları yakmasının verdiği kederi de geriye dönüş tekniği ile açıklanmıştır.

“Babam kuşkusuz içimden geçenleri bilemezdi. Biriktirdiği üç beş kuruşla kitap almanın mutluluğu nedir, bunu anlayamazdı. Şeker almamış, tatlı yememiş, bisiklete binmemiş, (...) kitap almıştım!” (Binyazar, 316)

Babanın bu tutumu, eğitimsizliğin yansımalarının çocukları derinden etkilediğine işaret etmiştir.

Yapıtta, odak figür Adnan'ın okuma hevesinin, Köy Enstitüsü hakkında bilgilenmesi ile arttığı ve bu yolda eğitim hedefine kararlı bir şekilde ilerlediği gözlemlenmiştir. Yazar Adnan'ın, eğitimsiz kaldığı yıllara meydan okuyarak, Köy Enstitüsüne girmesi ile hayatının rotasını değiştirdiğini vurgulamıştır.

“Dicle Köy Enstitüsü'nün kapısından içeri giriyorum. Elimdeki belgeyi, uzun direnişlerden sonra alınmış bir kentin anahtarı gibi tutuyor, enstitüye yazılmak üzere yönetim odasının yolunu tutuyorum.” (Binyazar, 338)

Adnan'ın bu istikrarlı davranışı ile, yoksulluğun bir etkisi olarak hayatına yansıyan eğitimsizliği tam tersine çevirerek, bütün hayatını değiştirdiği değerlendirilmiştir.

SONUÇ

Yoksulluk günümüzün en büyük sosyal sorunlarından bir tanesidir. Yoksulluk olgusu, büyük çapta, bozuk aile düzeni, göç ve işsizlik gibi etkenlerle tetiklenmektedir. Yoksul ailelerde en çok çocuklar zarar görmekte; çoğu zaman erken yaşta çalışmaya başlamakta ve şiddete maruz kalmaktadır. Bu çocuklar çoğu zaman eğitim imkânlarından ya mahrum kalır ya da geç yaşlarda eğitim görmeye başlayabilir.

Adnan Binyazar'ın "Masalını Yitiren Dev" adlı yapıtında odak figür Adnan'ın, çocukluğunda çektiği yoksulluk ve yoksulluğun getirdiği sıkıntıların; iç monolog ve geriye dönüş teknikleri yanı sıra, açıklamalar, benzetmeler ve örneklemler ile ortaya konulduğu görülmüştür. Adnan'ın yoksulluk içinde geçen çocukluğu ile küçük yaşta tanıştığı çalışma hayatı ve maruz kaldığı zorlu hayat koşullarını yansıtan yapıt, yalın ve akıcı bir dil kullanılarak Adnan'ın bakış açısından gerçekçi ve nesnel bir anlatımla ele alınmıştır.

Yapıtta; Adnan'ın kitaplara olan düşkünlüğü ve öğrenme merakı sayesinde, yoksulluk ve beraberindeki acılara meydan okuma cesareti göstermesi, birinci kişi ağzı ile odak figür Adnan üzerinden işlenmiştir. Yapıtın, tarihi ve sosyolojik bir edebi eleştiri niteliği taşıdığı, bu çerçevede yazarın hayatı ve devrin özelliklerini yansıttığı saptanmıştır.

Bu tez çalışması ile yoksulluk izleği, yapıttaki odak figür Adnan üzerinden, 'yoksulluğu doğuran koşullar' ve 'yoksulluğun odak figürün yaşamı üzerindeki etkileri' kapsamında değerlendirilmiştir. Yoksulluk olgusu toplumların ekonomik, sosyolojik ve kültürel yapısına göre farklılık göstermektedir. Yoksul kesimlerin karşılaştığı zorlu hayat mücadelesinde, ataerkil bir aile düzeninde, baba figürünün baskınlığı ve sorumsuzluğu gözlenmiş, parçalanmış ailelerdeki yoksullaşmanın, çocukları derinden etkilediği anlaşılmıştır. Köyden kente göçün de

yoksullaşmaya sebebiyet verdiği; yoksulluğun etkilerinin ise, özellikle çocuklarda, çocuk işçiler olarak ortaya çıkabildiği, bu etkilere çoğu zaman şiddet ve eğitimsizliğin de eşlik ettiği gözlenmiştir.

Bu çalışma ile, yoksulluğun bireylerin yaşamlarını olumsuz yönde etkilediği; parasız kalınan dönemlerde aile düzeninin bozulduğu, çocukların küçük yaşta çocuk işçi olarak sokaklarda çalışmak zorunda bırakılarak, şiddet görmelerine ve eğitimden uzak kalmalarına sebep olduğu sonucuna varılmıştır. Tezde; yoksulluk içerisinde yaşam mücadelesi veren ve açlıkla savaşıyor insanın; sevgi, erdem ve adalet duygusundan da uzaklaştığı çıkarımı yapılmıştır. Bu durumun üstesinden gelebilmek için ise, okuma tutkusunun büyük önem taşıdığı anlaşılmış, eğitimin yoksulluk içerisindeki hayatlara ışık tutabildiği çözümlenmesine gidilerek, bilginin gücü kanıtlanmıştır.

Yapıt değerlendirildiğinde, eğitim umudunun, hayal edilen dünyanın tasvir edilmesine ve hayat anlayışının yeniden şekillenebilmesine büyük katkı sağladığı yargısına varılmıştır. Yapıtta odak figür Adnan'ın, on dört yaşında hayatının kontrolünü ele alarak, Dicle Köy Enstitüsü'ne girdiği, eğitim sayesinde yoksulluğun etkilerinden kurtularak, o zamanın Türkiye'sine ışık tutan değerli bir edebiyatçı olduğu ve topluma katlı sağlamaya devam ettiği anlaşılmıştır.

Bu çalışma sonucunda; edebiyatın topluma ayna olduğu ve küresel bir sorun olan yoksul ailelerde büyüyen çocukların yaşamlarının anlaşılmasına ışık tuttuğu görülmüştür. Tez çerçevesinde incelenen yoksulluğun nedenleri ve etkilerinin, eğitimin devreye girmesiyle yoksulluk ile mücadele edilebileceği çözümlenmesine gidilmiştir.

KAYNAKÇA

- Ali, Sabahattin. *Bütün Eserleri, Eleştirel Basım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2013.
- Arif, Ahmed. *Hasretinden Prangalar Eskittim*. İstanbul: Metis Yayınları, 2012.
- Binyazar, Adnan. *Masalını Yitiren Dev*. 20. Baskı. İstanbul: Can Yayınları, 2017.
- Dal, İlknur. *Adnan Binyazar'ın Eserlerinde Biçem*. Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Tezi. Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü. Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs, 2015. 14 Ocak 2018. <<http://i-rep.emu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11129/2546/1/Daliknur.pdf>>.
- Demirel, Kemal. *Piano Piano Bacaksız*. İstanbul: Pupa Yayınları, 2009.
- Firuzan. *Parasız Yatılı*. 40. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Kemal, Yaşar. *Orta Direk*. 10. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- Kemal Yaşar. *Sarı Sıcak*. 12. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- Kemal Yaşar. *Yer Demir Gök Bakır - Dağın Öte Yüzü*. 2. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003.
- Kılışarslan, Fatih. "Psikiyatrik Sosyal Hizmetler." AİLEDER. 2 Ekim 2018. <<http://psikiyatriksosyalhizmet.com/yoksulluk>>.
- Türk Dil Kurumu (TDK)*. 18 Aralık 2018. <<http://www.tdk.gov.tr/>>.
- Uzun, Ayşe Meral. "Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası." *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 4. Cilt, Sayı 2 (2003): Sayfa: 155-173. 18 Ekim 2018. <<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/194.pdf>>.